

Kadın Voleybolcuların Spora Bağlılıkları ile Prososyal ve Antisosyal Davranışları arasındaki ilişkinin İncelenmesi

¹Abdullah Polat^{ID}, ²Kerimhan Kaynak^{ID}

¹Erciyes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kayseri, Türkiye.

²Erciyes Üniversite, Spor Bilimleri Fakültesi, Kayseri, Türkiye.

Özet: Bu araştırmanın amacı; kadın voleybolcuların spora bağlılıkları ile prososyal ve antisosyal davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Nicel araştırma türünde olan bu çalışma için genel tarama yaklaşımlarından biri olan ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma grubunu Kayseri ilinde bulunan 408 voleybolcu oluşturmuştur. Grup oluşumu, seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun (kolay ulaşılabilir) örnekleme yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri anket aracılığıyla toplanmıştır. Anketler araştırmacı tarafından yüz yüze görüşme yöntemiyle bireylere ulaştırılmıştır. Ölçüm aracı içeriğinde; bireylerin demografik özellikleri elde etmek için 'Kişisel Bilgi Formu'nun yanı sıra, sporcuların olumlu ve olumsuz davranış düzeylerini ölçmek için "Sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği", sporcuların spora bağlılık seviyelerini ölçmek için "Spora bağlılık ölçeği" bulunmaktadır. Verilerin analizi için SPSS programı kullanılarak tanımlayıcı ve çıkarımsal istatistikler yapılmıştır. Elde edilen verilere ilişkin yapılan analiz sonuçlarına göre; sporcuların spora bağlılıkları ile prososyal ve antisosyal davranışı arasında ilişki bulunmuştur. Elde edilen bu bulgu değerlendirildiğinde sporcuların spora bağlılık seviyelerinin artması ile antisosyal davranış tarzında azalma prososyal davranış tarzında artış gözlemlenmektedir. Aynı zamanda gelir düzeyi, yaşadığı yer, eğitim seviyesi ve spor yaşı ile spora bağlılık seviyeleri arasında anlamlı fark tespit edilmiştir. Eğitim seviyesine göre prososyal ve antisosyal davranış arasında anlamlı fark tespit edilmiştir. Gelir düzeyine göre prososyal davranış ile anlamlı fark yoktur. Sporcuların yaşadığı yer değişkenine göre prososyal ve antisosyal davranış arasında anlamlı fark yoktur. Bu bilgiler ışığında sporculara fairplay, oyun kurallarına ve rakibe karşı saygılı olmayı çeşitli eğitim programlarıyla öğretmeliyiz.

Anahtar Kelimeler: Antisosyal davranış, prososyal davranış, spora bağlılık.

Investigation of the Relationship between Sports Commitment and Prosocial and Antisocial Behaviors of Female Volleyball Players

Abstract: The purpose of this research; The aim of this study is to examine the relationship between sports commitment and prosocial and antisocial behaviors of female volleyball players. For this study, which is a quantitative research type, relational survey model, which is one of the general survey approaches, was used. The research group consisted of 408 volleyball players in Kayseri. Group formation was carried out with convenient (easily accessible) sampling method, which is one of the non-random sampling methods. Research data were collected through a questionnaire. The questionnaires were delivered to the individuals by the researcher by face-to-face interview method. In the content of the measurement tool; In addition to the 'Personal Information Form' to obtain the demographic characteristics of the individuals, there is the "Prosocial and antisocial behavior scale in sports" to measure the positive and negative behavior levels of the athletes, and the "Sport commitment scale" to measure the sports commitment levels of the athletes. For the analysis of the data, descriptive and inferential statistics were made using the SPSS program. According to the results of the analysis of the obtained data; A relationship was found between athletes' commitment to sports and their prosocial and antisocial behavior. When this finding is evaluated, it is observed that with the increase in the level of commitment to sports, a decrease in the antisocial behavior style and an increase in the prosocial behavior style are observed. At the same time, a significant difference was found between income level, place of residence, education level and sports age, and levels of commitment to sports. A significant difference was found between prosocial and antisocial behavior according to education level. There is no significant difference with prosocial behaviour according to income level. There is no significant difference between the prosocial and antisocial behavior of the athletes according to the variable of where they live. In the light of this information, we should teach the athletes to be respectful to the rules of the game and the opponent through various training programs.

Keywords: Antisocial behaviour, prosocial behavior, sports commitment.

Giriş

Spor, bireysel ya da takım halinde gerçekleştirilen, kişinin fizyolojik ya da psikolojik verimliliğini artıran ve rekabet hırsını teşvikeden ya da önceden belirlenmiş kurallar çerçevesinde belirlenen hedefe ulaşmak için kullandığı fizyolojik hareketlerdir (Tanrıverdi, 2012; Yoka & Polat, 2019). Takım halinde oynanan spor branşlarından bir tanesi de voleyboldur. Voleybol günümüzde oldukça popüler olmasının yanı sıra, bugün dünyada 500 milyondan fazla sporcu tarafından oynanmaktadır. Bu sayıya dahil olmadan, bir kulüp veya yarışma dışında yalnızca eğlence amacıyla voleybol oynayan pek çok kişide bulunmaktadır. İnsanlar bu sporu resmi olarak veya hobi olarak oynayabilmektedir. Hangi amaçla olursa olsun bu spor branşını oynayan insan sayısının yaklaşık bir milyar olduğu öngörülmektedir (Tunçel, 2021). Spor arenasında istenilen başarıyı sağlamak için spora bağlılık kavramı oldukça büyük önem taşımaktadır. Bağlılık düzeyinin yüksek olması yapılan sporda başarıyı artıran bir etken olarak ifade edilmektedir. Başarılı ve etkili antrenörlerin sporcularına bağlılık kavramını aşılama gerekmektedir. Spora bağlılık teriminin Thibaut and Kelley (1959) tarafından yaratılan sosyal değişim teorisinden üretildiği gözlemlenmiştir. Bağlılık, dinçlik, kendini enerjik hissetme, içselleştirme ve ait hissetme ile birlikte ortaya çıkan pozitif bir durum olarak tanımlanmaktadır (Schaufeli, 2002). Sporcu bağlılığı ise, spordan hazalma, gurur duyma istikrarlı deneyimler olarak tanımlanan bir olgudur (Lonsdale, Hodge & Jackson, 2007; Lonsdale ve ark., 2007). Araştırmacılar tarafından Scanlan ve ark., (1993) tarafından gerçekleştirilen çalışmada sporcu bağlılığının spordan alınan zevk, spora katılım imkanları, sosyal ve kültürel ortamın etkilediğini gözlemlenmiştir. Gülen, ve ark., (2021) taekwondo sporcularının milli sporculuk durumları bağlamında spora bağlılık düzeylerinin etkilenmediğini belirtmiştir. Peke (2020) oryantiring sporcularına yönelik yaptığı araştırmada eğitim durumu değişkenine göre spora bağlılık arasında anlamlı bir farklılığın olduğunu tespit etmiştir. Spor müsabakalarında ve organizasyonlarında yaşanan heyecan, hırs, tutku ve stres kaynaklı olumlu ve olumsuz sporda sportmenlik ruhuyla bağdaşmayan prososyal ve anti sosyal davranış tarzlarıyla karşılaşmak çok sık yaşanan bir durumdur. Bu davranış tarzları sporda etik ve ahlak kavramını etkilemektedir. Prososyal davranışlar, isteyerek karşımızdaki bireye yardım etmeyi ve onun faydasına olacak davranış sergilemeyi tanımlamaktadır (Eisenberg ve ark., 2006). Lindenberg (1988)

prososyal davranışları işbirliği, adalet, fedakârlık, güvenilirlik ve saygılı olmak olarak beşe ayırmıştır. Bu davranış tarzına; yere düşen rakibi ayağa kaldırmak, takım arkadaşlarını güdülemek örnek olarak verilebilir (Kavussanu & Boardley 2009). Anti sosyal davranış ise, organizasyona, çalışanlarına veya paydaşlarına zarar veren veya verme amacına yönelik davranışlardır (Robinson ve Greenberg 1998; Kavussanu ve ark., 2006; Sage ve ark., 2006). Sporda antisosyal davranışlara, " takım arkadaşını sözlü olarak rahatsız etmek" ve "rakibe kural dışı temas etmeye çalışmak" gibi örnekler verilebilir (Kavussanu & Boardley, 2009). İlgili literatür incelendiğinde sporda etik ve ahlak ile ilgili gerçekleştirilen çalışmaların çoğunda prososyal ve antisosyal davranış tarzları ile ilgili çalışmalara rastlanılmıştır. Bu çalışmalar değerlendirildiğinde, antisosyal davranış ile saldırganlık arasında ilişki bulunan çalışmalara (Micai ve ark., 2015), başarısızlık korkusu ile ilgili (Sagar ve ark., 2011) mükemmeliyetçilik ile ilgili (Hadley, 2015; Grugan, 2017) çalışmalar gözlemlenmiştir.

Bu bilgiler doğrultusunda çalışmamızda kadın voleybolcuların spora bağlılıkları ile prososyal ve antisosyal davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmaktadır.

Gereç ve Yöntem

Araştırma Modeli: Araştırma; nicel araştırma modeline göre tasarlanmıştır, mevcut durumun ortaya çıkarılmasını amaçlayan betimsel ve ilişkisel taramaya yönelik bir yöntem kullanılmıştır. Betimsel tarama, bir değişkene ilişkin sayısal değerlerin toplanması, betimlenmesi ve sunulmasına olanak sağlayan istatistiksel işlemlerdir (Büyüköztürk ve ark., 2014). İlişkisel tarama modeli, iki ya da daha fazla değişken arasında birlikte değişim olup olmadığını ve değişimin seviyesini belirlemeyi hedefleyen araştırma modelidir (Karasar, 2016).

Araştırma Grubu: Çalışmaya birinci lig voleybol takımlarında aktif olarak spor yaşantıları devam eden farklı şehirlerden gönüllü olarak toplamda 408 sporcu dahil edilmiştir. Çalışma grubu için örneklem yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemi kullanılmıştır (Yıldırım & Şimşek, 2018).

Veri Toplama Araçları: Araştırmacı tarafından hazırlanmış Kişisel Bilgi Formu ile Spora bağlılık Ölçeği ve Sporda prososyal ve anti sosyal davranış Ölçeği olmak üzere toplamda 3 bölümden oluşan anket formu kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacı tarafından bilgi toplamak amacıyla hazırlanmış demografik bilgi formu katılımcıların yaş, eğitim seviyesi, spor yaşı, gelir düzeyi gibi değişkenlerden oluşmaktadır.

Spora Bağlılık Ölçeği (SBÖ) Sport Engagement Scale (SES): Spora Bağlılık Ölçeği, Schaufeli, Bakker (2002)'in tarafından geliştirilen sporcular için uyarlaması Guillen ve Martinez-Alvarado (2013) tarafından yapılan ölçek 15 madde üç alt boyuttan oluşmaktadır. Türkçe uyarlaması ise Sırgancı, Araç-İlgar ve Cihan tarafından 2019 yılında gerçekleştirilmiştir. Cronbach's Alpha güvenilirlik değerinin 0.87 olduğu tespit edilmiştir.

Sporada Prososyal ve Anti sosyal Davranış Ölçeği

Kavussanu ve Boardley (2009) tarafından geliştirilen ve Türkçe uyarlaması Balçıkınlı (2013), tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçek puanlaması 20-100 arasındadır. Yirmi madde dört alt boyuttan oluşmaktadır

Araştırma Yayın Etiği: Araştırmaya başlamadan önce Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekanlığından 29.06.2021 tarih ve 2021/303 karar numaralı etik kurul izni ve 18 yaşından küçükler için veli onay formu alınmıştır.

Verilerin Toplanması: Veri toplama aracı olarak anket yöntemi kullanılmıştır. Anketler sporculara toplamda 4 hafta boyunca uygulanarak toplanılmıştır.

Demografik Bilgi Formu

Araştırmacılarca bilgi toplamak amacıyla hazırlanan kişisel bilgi formu katılımcıların yaş, eğitim seviyesi, spor yaşı, gelir düzeyi gibi değişkenlerden oluşmaktadır.

Spora Bağlılık Ölçeği (SBÖ) Sport Engagement Scale (SES): Spora Bağlılık Ölçeği, Schaufeli, Bakker (2002)'in geliştirdiği The Utrecht Work Engagement Scale (UWES)'in İspanyol versiyonunun Guillen ve Martinez-Alvarado (2013) tarafından sporcular için uyarlaması yapılarak geliştirilmiştir. Ölçek, spora bağlılığı ölçen 15 madde ve üç alt boyuttan oluşan 5 kategorili likert tarzında yapılandırılmıştır. Ölçeğin alt boyutları sporcuların zinde olma (vigor), adanmışlık (dedication) ve içselleştirme (absorption) durumlarını ölçmektedir. Spora Bağlılık Ölçeği, Sırgancı, Araç-İlgar ve Cihan tarafından 2019 yılında geliştirilmiştir. Spora Bağlılık Ölçeğinin Cronbach's Alpha güvenilirlik değerinin 0.87 olduğu tespit edilmiştir.

Sporada Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği

Kavussanu ve Boardley (2009) tarafından geliştirilen ve Türkçe uyarlaması Balçıkınlı (2013), tarafından yapılmıştır. Ölçek 5'li likert tipi ölçek olup 20 maddeden ve 4 alt boyuttan ibarettir. Ölçekten en düşük 20 en yüksek 100 puan alınabilmektedir. Ölçekte bulunan sorular toplam 20 maddeden oluşur ve 7'si prososyal davranışlarla, 13'üde antisosyal davranışlarla ilgilidir. Prososyal davranışlarla ilgili soruların ortalamasının 3'ün üzerinde olması ile antisosyal davranışlarla ilgili soruların ortalamasının 3'ün altında olması iyi olarak değerlendirilebilir.

İstatistiksel Analiz

Verilerin analizinde SPSS 22.0 istatistik paket programı kullanılmıştır. Araştırmada ulaşılan veriler aritmetik ortalama (\bar{X}), standart sapma (SS) frekans (f) ve yüzde (%) olarak sunulmuştur. Normallik dağılımı Kolmogorov-Smirnov testi ile incelenmiştir. Verilerin dağılımı normal olmadığı için üç ve daha fazla gruplar arasında ki farkları

ortaya çıkarmak amacıyla non parametrik testlerden, Kruskal Wallis Testi-H testi kullanılmıştır. Ayrıca ölçekler arasındaki ilişki ortaya çıkarmak için korelasyon analizi uygulanmıştır. Verilerin anlamlılığı $p < 0.05$ düzeyinde sınanmış ve sonuçlar araştırmanın amaçlarına uygun olarak tablolar halinde sunulmuştur.

Bulgular

Tablo 2 incelendiğinde sporcuların gelir değişkenine göre Prososyal davranış dağılımı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlemlenmezken ($p > 0.05$), antisosyal davranış dağılımı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Sporcuların gelir değişkenine göre spora bağlılık puanları ile arasında anlamlı fark tespit edilmiştir ($p < 0.05$).

Tablo 3 incelendiğinde sporcuların yaşadığı şehre göre prososyal ve antisosyal davranış puanları açısından anlamlı fark tespit edilmemiştir. Sporcuların spora bağlılık puanları ile yaşadığı şehir değişkeni arasında anlamlı fark tespit edilmiştir ($p < 0.05$).

Tablo 4 incelendiğinde sporcuların eğitim durumu kategorileri arasında prososyal ve antisosyal davranış dağılımı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark gözlemlenmiştir. Sporcuların eğitim durumuna göre spora bağlılık dağılımı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark belirlenmiştir ($p < 0.05$).

Tablo 5 incelendiğinde sporcuların spor yaşı kategorileri arasında Prososyal davranış dağılımı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Sporcuların spor yaşı değişkenine göre Antisosyal davranış dağılımı açısından

istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Sporcuların spor yaşı ile spora bağlılık dağılımı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmiştir ($p < 0.05$).

Tablo 1.

Tanımlayıcı istatistikler

Kategori		14-18 yaş	19-24 yaş	25-30 yaş	30-40 yaş	Toplam
Eğitim	İlkokul	5	0	0	0	5
	Lise	16	32	9	2	59
Seviyesi	Üniversite	6	60	167	267	267
	Lisansüstü	0	11	41	76	76
Gelir	0-3000	19	36	4	2	61
	3001-6000	2	22	18	6	48
Düzeyi	6001-9000	4	37	136	17	194
	9001 ve üzeri	2	9	59	35	105
Spor yaşı	1-5 yıl	15	8	3	0	26
	5-10 yıl	12	26	9	5	52
	11-15 yıl	0	63	47	11	121
	16 ve üzeri yıl	0	6	157	43	206
Yerleşim yeri	İlçe	2	5	3	1	11
	Şehir	8	40	29	11	88
	Büyükşehir	17	59	185	48	309
Toplam						408

Tablo 2.

Sporcuların gelir düzeyine göre prososyal ve antisosyal davranış puanları ve spora bağlılık puanları karşılaştırılması

Ölçek	Gelir Düzeyi (TL)	n	\bar{x}	$\pm SS$	χ^2	df	p
Prososyal Davranış puanları	0-3000	61	30,18	,48	5,799	3	0,122
	3001-6000	48	31,62	,51			
	6001-9000	194	30,62	,34			
	9001-üzeri	105	30,60	,50			
Antisosyal davranış puanları	0-3000 ^{ab}	61	23,95	,84	12,944	3	0,005
	3001-6000 ^{ab}	48	23,58	1,23			
	6001-9000 ^a	194	29,38	,90			
Spora bağlılık puanları	9001-üzeri ^b	105	25,59	1,21	12,116	3	0,007
	0-3000 ^a	61	66,57	,89			
	3001-6000 ^{ab}	48	67,06	1,18			
	6001-9000 ^b	194	68,52	,54			

^{ab} Alfabetik üst simgeleri aynı harfi taşıyan ölçümler arasında fark yoktur.

Tablo 3.

Sporcuların yaşadığı şehre göre prososyal ve antisosyal davranış puanları ile spora bağlılık puanlarının karşılaştırması

Ölçek	Yaşadığı Şehir	n	\bar{x}	$\pm SS$	χ^2	df	p
Prososyal davranış puanları	İlçe	11	32,45	,62	3,469	2	0,176
	Şehir	88	31,57	,40			
	Büyükşehir	309	30,34	,27			
Antisosyal davranış puanları	İlçe	11	25,54	2,26	,552	2	0,759
	Şehir	88	25,76	1,12			
	Büyükşehir	309	27,28	,68			
Spora bağlılık puanları	İlçe ^a	11	65,36	1,32	7,186	2	0,028
	Şehir ^b	88	69,38	,77			
	Büyükşehir ^{ab}	309	67,79	,44			

^{abcd} Alfabetik üst simgeleri aynı harfi taşıyan ölçümler arasında fark yoktur.**Tablo 4.**

Sporcuların eğitim düzeyine göre prososyal ve antisosyal davranış puanları ile spora bağlılık puanları karşılaştırması.

Ölçek	Eğitim Düzeyi	n	\bar{x}	$\pm SS$	χ^2	df	p
Prososyal davranış puanları	İlkokul mezunu ^{ab}	5	31,60	,92	16,003	3	0,001
	Lise mezunu ^a	59	30,79	,58			
	Üniversite mezunu / devam ediyor ^a	268	31,20	,26			
	lisansüstü ^b	76	28,60	,62			
	İlkokul mezunu ^{ab}	5	69,40	1,88			
Spora bağlılık puanları	Lise mezunu ^a	59	68,37	1,08	26,162	3	0,000
	Üniversite mezunu / devam ediyor ^a	268	68,95	,45			
	Lisansüstü ^b	76	64,64	,80			
	İlkokul mezunu ^{ab}	5	19,60	2,82			
	Lise mezunu ^a	59	22,33	0,98			
Antisosyal davranış puanları	Üniversite mezunu / devam ediyor ^a	268	25,80	0,70	45,169	3	0,000
	Lisansüstü ^b	76	34,82	1,29			

^{ab} Alfabetik üst simgeleri aynı harfi taşıyan ölçümler arasında fark yoktur.

Tablo 5.

Sporcuların spor yaşına göre prososyal ve antisosyal davranış puanları ile spora bağlılık puanlarının karşılaştırılması.

Ölçek	Spor yaşı	n	\bar{x}	$\pm SS$	χ^2	df	p
Prososyal davranış puanları	1-5 yıl	25	30,40	,70	2,55	3	0,462
	5-10 yıl	52	30,76	,54			
	11-15 yıl	121	31,42	,31			
	16-üzeri yıl	207	30,19	,37			
Antisosyal davranış puanları	1-5 yıl ^{ab}	25	24,64	2,05	8,42	3	0,038
	5-10 yıl ^{ab}	52	24,59	,88			
	11-15 yıl ^a	121	24,40	,90			
Spora bağlılık puanları	16-üzeri yıl ^b	207	29,03	,92	14,61	3	0,002
	1-5 yıl ^a	25	63,6000	1,75			
	5-10 yıl ^{ab}	52	67,3269	,93			
	11-15 yıl ^b	121	68,9339	,66			
	16-üzeri yıl ^b	207	68,3285	,543			

^{ab} Alfabetik üst simgeleri aynı harfi taşıyan ölçümler arasında fark yoktur.**Tablo 6.**

Sporcuların prososyal, antisosyal ve spora bağlılık puanlarının korelasyon analizi

Değişken	n	\bar{x}	$\pm SS$	Prososyal davranış	Antisosyal davranış	Spora bağlılık
Prososyal davranış	408	30,67	4,64	1	-0,371***	0,580***
Antisosyal davranış	408	26,91	11,69		1	-,430***
Spora bağlılık	408	68,08	7,67			1

***p<0.001

Tablo 6 incelendiğinde sporcuların prososyal davranış ve antisosyal davranış değişkenleri arasında negatif yönlü, zayıf ve istatistiksel olarak anlamlı bir korelasyon tespit edilmiştir ($r=-0.3714$, $p<0.001$). Prososyal davranış ve spora bağlılık değişkenleri arasında pozitif yönlü, orta dereceli ve istatistiksel olarak anlamlı bir korelasyon belirlenmiştir ($r=0.5798$, $p<0.001$). Antisosyal davranış ve spora bağlılık değişkenleri arasında negatif yönlü, orta dereceli ve istatistiksel olarak anlamlı bir korelasyon tespit edilmiştir ($r=-0.4305$, $p<0.001$).

Tartışma ve Sonuç

Kadın voleybolcuların spora bağlılık seviyeleri ile prososyal ve antisosyal davranışları arasındaki ilişkinin farklı değişkenlere göre incelenmesinin amaçlandığı çalışmaya 408 bayan voleybolcu dahil edilmiştir. Araştırma için toplanan veriler eğitim seviyesi, spor yaşı, yaşadığı yer, gelir seviyesi değişkenleri dikkate alınarak benzer çalışmalar ile

tartışılmıştır. Araştırma bulguları değerlendirildiğinde, sporcuların gelir değişkenine göre Prososyal davranış dağılımı açısından bir fark gözlemlenmezken, antisosyal davranış dağılımı açısından fark tespit edilmiştir. Sporcuların gelir değişkenine göre spora bağlılık puanları ile arasında fark tespit edilmiştir. Sporculardan 9000TL ve üstü gelir seviyesine sahip kişilerin spora bağlılık puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca kadın voleybolculardan 6001 ve 9000TL arası gelire sahip sporcuların daha çok antisosyal davranışlar sergiledikleri tespit edilmiştir. Benzer çalışmalar incelendiğinde çalışmasına katılan sporculardan aylık gelir düzeyi yüksek olan profesyonel futbolcuların takım arkadaşına prososyal davranış puan ortalaması, aylık gelir düzeyi düşük ve orta olan profesyonel futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksek ve antisosyal davranış puanlarının da yüksek olduğu belirtmiştir (Turkay, 2021). Yapılan bir çalışmada gelir seviyesinin düşmesi güreşçilerin spora bağlılık

oranını artırdığı bulgusuna ulaşılmıştır (Çeliker, 2021). İlgili literature çalışmamızla paralellik göstermektedir.

Araştırma bulguları değerlendirildiğinde, sporcuların yaşadığı şehre göre prososyal ve antisosyal davranış puanları açısından anlamlı fark tespit edilmemiştir. Sporcuların spora bağlılık puanları ile yaşadığı şehir değişkeni arasında anlamlı fark tespit edilmiştir. İlgili alan yazında çalışmada yerleşim birimi il ve büyükşehir olan profesyonel futbolcuların sporda sosyal kimlik ölçeği puan ortalamaları ve aynı zamanda rakibe karşı antisosyal davranışlarının puanlarının da ilçede yaşayan profesyonel futbolculara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğunu görülmüştür (Turkay, 2021). Benzer çalışmalar incelendiğinde; spora katılım ve sportif etkinlik sürecinde kimlik kazanımı ve davranışsal etkilerinde yaşanan çevrenin çok önemine dikkat çekmişlerdir (Hagger & Chatzisarantis, 2005). Başka bir çalışmada sosyal çevrenin sporu hem destekleyici hem de sportif performansa etki eden güçlü bir yapı olduğunu belirtilmiştir (Baumeister & Steinhilber, 1984). Benzer bir çalışmada yaşanan yer değişkenine göre güreşçilerin spora bağlılık düzeylerine ilişkin alt boyut ve toplam puan ortalamalarında olumlu yönde anlamlılık tespit edilmiştir (Çeliker, 2021). Araştırmanın sonuçları incelendiğinde, sporcuların eğitim durumu kategorileri arasında prososyal ve antisosyal davranış dağılımı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark gözlemlenmiştir. Sporculardan ilköğretim seviyesine sahip kişilerin daha fazla prososyal davranış sergilediği ve lisansüstü eğitim seviyesine sahip bireylerin antisosyal davranış sergiledikleri belirlenmiştir. Sporcuların eğitim durumuna göre spora bağlılık dağılımı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir. İlgili alan yazın incelendiğinde, bisiklet sporuyla ilgilenenlerin sporcu bağlılığı üzerine yapılan bir çalışmada, eğitim durumları açısından güven, adanmışlık ve dinçlik alt boyutlarında fark bulunmuştur (Yerlikaya, 2019). Oryantring katılımcıların spora bağlılıklarını incelendiği farklı çalışmada eğitim seviyesi ile anlamlı fark tespit edilmemiştir (Peke, 2020). Farklı araştırmacılar tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada ise spora bağlılık ölçeği puanları ile eğitim değişkeni fark olmadığını belirtmişlerdir (Özgün ve ark., 2021). Yapılan başka bir çalışmada güreşçilerin eğitim seviyesinin spora bağlılıklarını etkilediğini belirtilmiştir (Çeliker, 2021). Bu sonuca göre çalışmamızda eğitim seviyesinin spora bağlılığı etkileyen bir etken olduğunu ancak ilgili literatürde

farklı sonuçlar görülmesinin nedeni olarak değişik örneklem gruplarıyla çalışılması olarak söylenebilir. Araştırma bulguları incelendiğinde sporcuların spor yaşı kategorileri ile Prososyal davranış dağılımı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmüştür. Aynı zamanda sporcuların spor yaşı değişkenine göre Antisosyal davranış dağılımı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Benzer çalışmalar incelendiğinde sporcuların gerçekleştirdikleri spor branşlarındaki deneyimlerinin artmasıyla maddi kazançlardan çok duygusal olarak güdüledikleri belirlenmiştir (Mallett & Hanrahan, 2004; Weinberg ve ark., 2000; Özdemir, 2019). Duygusal açıdan tatmin olan sporcuların spor arenalarında daha çok pozitif davranış sergiledikleri gerçekleştirilen çalışmalarla tespit edilmiştir (Ntoumanis & Standage 2009; Hodge & Lonsdale, 2011). Çalışmamızdan elde etmiş olduğumuz sonuç ilgili literatür ile paralellik göstermektedir. Sporcuların spor yaşı ile Spora bağlılık dağılımı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Benzer çalışmalar incelendiğinde, yapılan bir çalışmada Milli takım seviyesindeki seçkin kayakçılarda sporcu bağlılığı üzerine yapmış oldukları çalışmada, çalışmaya katılanların sporculuk geçmişlerine göre sporcu bağlılık alt boyutlarının mukayesesinde; coşku alt boyutunda anlamlı bir farklılık bulunmazken; güven, adanmışlık ve dinçlik alt boyutlarında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir (Sivrikaya & Biricik, 2019). Başka bir çalışmada spor yaşı değişkenine göre güreşçilerin spora bağlılık düzeylerine ilişkin alt boyut ve toplam puan ortalamalarında anlamlı bir fark belirlemiştir (Çeliker, 2021). Yapılan farklı araştırmalarda spor yaşı değişkeni ile spora bağlılığın yer aldığı çalışmada da benzer şekilde anlamlı farklılığa rastlanmıştır (Kalkavan ve ark. 2021), (Can, 2020). Farklı bir çalışmada spor yaşı fazla olan sporcuların spora bağlılığının arttığı belirtilmiştir (Bavlı ve ark.'nın 2011). Literatür incelendiğinde farklı sonuçların ortaya konulduğu da görülmektedir (Gülen ve ark., 2021; Özgün, Türkmen, & Ayhan, 2021). Araştırma bulguları değerlendirildiğinde sporcuların prososyal davranışları arttığında anti sosyal davranışlarının azaldığı gözlemlenmişken, prososyal davranışın artmasıyla spora bağlılık seviyesinde artış belirlenmiştir. Ayrıca antisosyal davranış arttığında spora bağlılık seviyesi azalmaktadır. İlgili alan yazın incelendiğinde, sporda yaşanan ikilemler üzerine gerçekleştirilen çalışmalarda akıl yürütme ve prososyal davranışlar arasında pozitif yönde bir ilişki tespit edilmiştir (Rutten ve ark., 2007). Başka araştırmacılar tarafından gerçekleştirilen çalışmada empati ve rakibe karşı

pozitif davranış sergileme arasında ilişki belirlenmiştir (Kavussanu & Boardly 2007). Benzer çalışmalar incelendiğinde ise başarısızlık endişesi ve tükenmişlik değişkenlerinin prososyal davranışlar ile negatif ilişkili olduğu belirlenmiştir (Sagar ve ark., 2011, Al-Yaaribi & Kavussanu, 2017). Yapılan başka bir araştırmada ise üniversiteli sporcuların özerk ve kontrollü motivasyonları ile prososyal ve antisosyal davranışları arasında ilişki olduğunu bulgusuna ulaşmışlardır (Hodge & Lonsdale 2011). Elde etmiş olduğumuz sonuçları değerlendirirken, prososyal ve antisosyal davranışların, takımların buldukları sosyo-kültürel çevreden etkilendiklerini dikkate almak gerekir. Araştırma bulgularını değerlendirdiğimizde sporcuların spora bağlılık sevipleri ile prososyal ve anti sosyal davranış tarzları arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra sporcuların eğitim seviyesi, gelir durumu, yaşadığı yer gibi etkenlerin sporcu bağlılık seviyesini değiştiren önemli faktörler olduğu görülmüştür. Sporcuların gelir düzeyinin onların spor müsabakaları sırasında davranışlarını olumlu etkilemediği gözlemlenmiştir. Genel olarak iade etmek gerekirse sporcuların prososyal davranışları spora bağlılık seviyesini etkileyerek artırırken, anti sosyal davranışının azalmasını sağlamaktadır. Ayrıca sporculara etik, ahlak kavramları ve fairplay ruhu kazandırılmalıdır. Bu sayede spor da antisosyal davranışlarda azalma sağlanabilir. Bunun yanı sıra literatürde prososyal ve anti sosyal davranış, spora bağlılık ile alakalı çalışmaların çeşitlendirilmesi ve takım sporları ve bireysel sporlarla alakalı çalışmalara daha fazla yer verilmesi önerilmektedir.

Finansal Kaynak

Bu araştırma, kamu, ticari veya kâr amacı gütmeyen sektörlerdeki finansman kuruluşlarından belirli bir hibe almamıştır.

Çıkar çatışmaları

Yazarların bu makale ile ilgili herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynaklar

Baumeister, R. F., & Steinhilber, A. (1984). Paradoxical effects of supportive audiences on performance under pressure: The home field disadvantage in sports championships. *Journal of personality and social psychology*, 47(1), 85-93.

Balcikanli, G. S. (2013). The Turkish adaptation of the Prosocial and Antisocial Behavior in Sport Scale (PABSS). *International Journal of Humanities and Social Science*, 3(18), 271-276.

Bavlı, Ö., Kozanoğlu, M.E., Doğanay, A. (2011). Düzenli egzersize katılımın egzersiz bağımlılığı üzerine etkisi. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 13(2), 150-15.

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2014). Bilimsel araştırma yöntemleri. (18. Baskı) Ankara: Pegem Akademi.

Can, E. (2020). Düzenli olarak antrenman yapan bireylerin spor salonlarına yönelik hizmet kalitesi algılarının spora bağlılığa etkisi (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No: 659311).

Çeliker İ.(2021). Elit güreşçilerin spora bağlılık düzeyleri ile kulüp antrenörlerinin etik liderlik ve etik dışı davranışlarına ilişkin incelenmesi. Yüksek lisans tezi. Bayburt Üniversitesi.

Eisenberg, N., & Fabes, R. A. (1990). Empathy: conceptualization, measurement, and relation to prosocial behavior. *Motivation and Emotion*, 14(2), 131-149.

Hadley A. Predicting moral behaviour in sport: Individual and interactive relationships involving motivational climate, gender, and perfectionism. Lakehead University, Unpublished Masters Thesis, 2015, Canada, (Supervisor: Dr. John Gotwals).

Hagger, M., & Chatzisarantis, N. (2005). *The social psychology of exercise and sport*. UK: McGraw-Hill Education, 215-216

Hodge K. Lonsdale C. Prosocial and Antisocial Behavior in Sport: The Role of Coaching Style, Autonomous vs. Controlled Motivation, and Moral Disengagement. *Journal of Sport and Exercise Psychology*. 2011; 33, 527-547

Kavussanu M. Motivational predictors of prosocial and antisocial behaviour in football. *J Sports Sci*. 2006; 24(6):575-88.

Kavussanu M, Seal AR, Phillips DR. Observed prosocial and antisocial behaviors in male soccer teams: Age differences across adolescence and the role of motivational variables. *J Appl Sport Psychol*. 2006;18(4):326-44.

Kavussanu, M., & Boardley, I. D. (2009). The prosocial and antisocial behavior in sport scale. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 31(1), 97-117.

- Kavussanu, M. (2006). Motivational predictors of prosocial and antisocial behaviour in football. *Journal of Sports Sciences*, 24(6), 575-588
- Kalkavan, A., Terzi, E., & Kayhan, R.F. (2021). Türkiye olimpiik hazırlık merkezlerinde çalışma yapan sporcuların egzersiz bağımlılığı düzeylerinin araştırılması. *Spor Eğitim Dergisi*, 5(2), 25-35.
- Karasar, N. (2016). Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler, Nobel Akademik Yayıncılık, 31. Basım, Ankara
- Lindenberg, S. (1988). Contractual relations and weak solidarity: The behavioral basis of restraints on gain-maximization. *Journal of Institutional and Theoretical Economics (JITE)/Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft*, 144(1), 39-58.
- Lonsdale, C., Hodge, K., Jackson, S.A. (2007). Athlete Engagement: II. Development and Initial Validation of the Athlete Engagement Questionnaire. *International Journal of Sport Psychology*, 38, 471-492.
- Lonsdale, C., Hodge, K., Raedeke, T.D. (2007). Athlete engagement: I. A qualitative investigation of relevance and dimensions. *International Journal of Sport Psychology*, 38, 451-470.
- Micai M, Kavussanu M, Ring C. Executive Function Is Associated With Antisocial Behavior and Aggression in Athletes. *Journal of Sport and Exercise Psychology*. 2015; 37, 469-476.
- Mallett CJ, Hanrahan SJ. Elite athletes: Why does the "fire" burn so brightly? *Psychology of Sport and Exercise*. 2004; 5(2), 183-200.
- Ntoumanis N, Standage M. Morality in sport: A self-determination theory perspective. *Journal of Applied Sport Psychology*. 2009; 21, 365-380.
- Rutten, E. A., Stams, G. J. J. M., Biesta G. J. J., Schuengel, C., Dirks, E., & Hoeksma, J. B. (2007). The contribution of organized youth sport to antisocial and prosocial behavior in adolescent athletes. *Journal of Youth and Adolescence*, 36(3), 255-264.
- Robinson S., Bennett, R. 1995, "A typology of deviant workplace behaviours: a multidimensional scaling study", *Academy of Management Journal*, Vol. 38 No. 2, pp. 555-72.
- Robinson S., Greenberg J., 1998, *Journal of Organisational Behaviour*
- Sagar SS, Boardley D, Kavussanu M. Fear of failure and student athletes interpersonal antisocial behaviour in education and sport. *British Journal of Educational Psychology*. 2011; 81, 391-408.
- Schaufeli, W.B., Salanova, M., González-Romá, V., Bakker, A.B. (2002). The measurement of Engagement and burnout: A two sample confirmatory factor analytic approach. *Journal of Happiness Studies*, 3(1), 71-92.
- Scanlan, T. K., Carpenter, P. J., Simons, J. P., Schmidt, G. W. and Keeler, B. (1993). An Introduction to the Sport Commitment Model. *Journal of Sport and Exercise Psychology*. 15(1), 1-15.
- Schaufeli, W. B., Salanova, M., González-Romá, V. and Bakker, A. B. (2002). The Measurement of Engagement and Burnout: A Two Sample Confirmatory Factor Analytic Approach. *Journal of Happiness Studies*. 3(1), 71-92.
- Sage L, Kavussanu M, Duda J. Goal orientations and moral identity as predictors of prosocial and antisocial functioning in male association football players. *Journal of Sports Sciences*. 2006; 24(5), 455-466
- Sivrikaya, M. H., Biricika, Y. S. Milli Takım Düzeyindeki Elit Kayakçıların Sporcu Bağlılık Düzeylerinin İncelenmesi. 2. Uluslararası Rekreasyon ve Spor Yönetimi Kongresi, 26.
- Peke, K. (2020). Oryantiring katılımcılarının spora bağlılıkları ve zihinsel dayanıklılıklarının incelenmesi (Master's thesis, İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü).
- Grugan MC. Multidimensional perfectionism and antisocial behaviour in team sport: The mediating role of angry reactions to poor performance. York St. John University, Unpublished Masters Thesis, 2017, United Kingdom, (Supervisor: Gareth Jowett and Howard Hall).
- Gülen, Ö., Madak, E., Kumartaşlı, M., & Sönmez, H. O. (2021). Taekwondo sporcularının spora bağlılık düzeylerinin milli sporculuk durumları ve çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *The Online Journal of Recreation and Sports*, 10(3), 1-17.
- Tanrıverdi H. Spor ahlakı ve şiddet. *The Journal of Academic Social Science Studies*. 2012; 5(8), 1071-1093. Tutkun E, Güner BÇ, Ağaoğlu SA, Soslu R. Takım Sporları ve Bireysel Sporlar Yapan Sporcuların Saldırganlık Düzeylerinin Değerlendirilmesi. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*. 2010; 1, 24-29.

- Türkay, H. (2019). Futbolcularda sosyal kimlik bağlamında prososyal ve antisosyal davranışlar. Gazi üniversitesi. Doktora tezi
- Thibaut, J. W. and Kelley, H. H. (1959). The social psychology of groups. New York: Wiley.
- Özgün, A., Türkmen, M. U., & Ayhan, B. (2021). Sporcuların Covid-19'a Yakalanma Kaygısı ve Spora Bağlılık Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi, 7(1), 298-315.
- Özdemir, İ. (2019). Takım sporları ile uğraşan yetişkin sporcuların prososyal ve antisosyal davranışlarının belirlenmesinde mükemmeliyetçilik ve başarı (Doctoral dissertation, Marmara Üniversitesi (Turkey).
- Vallerand RJ, Losier GF. Self-Determined Motivation and Sportsmanship Orientation: An Assessment of Their Temporal Relationship. Journal of Sport and Exercise Psychology. 1994; 16, 229-245.
- Yerlikaya, G. (2019). Bisikletçilerin Sporcu Bağlılıklarının İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu, 27-60.
- Yoka, K., & Polat, E. (2019). Investigation of consumer behaviors related to sport sponsor brands. International Journal of Social Science Research, 8(2),
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2018). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. 11. Baskı. Seçkin Yayınevi, Ankara.
- Wann, L. D. (1997). Sport psychology. Upper Saddle River: Prentice Hall, Inc.
- Weiss MR, Bredemeier BJL. Moral development in sport. Exercise and Sport Sciences Reviews.1990; 18(1), 331-378.
- Weinberg R, Tenenbauw G, Mckenzie A, Jackson S, Anshel M, Grove R, Fogarty G. Motivation for Your Participation in Sport and Physical Activity: Relationships to Culture, Self-Reported Activity Levels and Gender. International Journal of Sport Psychology. 2000; 31, 321- 346.